

Cserba Júlia

Téves jóslat

„A nők komoly behatolása a művészetbe jöveteletlen katasztrófa lenne...”

Gustave Moreau

Utazásom célja egy újonnan megnyíló kiállítás megtekintése volt L'Isle sur La Sorgue-ban, a Villa Datrisban, amelyet a francia RAJA csomagolóanyag forgalmazó cég tulajdonosa, DANIELE KAPEL-MARCOVICI és férje, a közelmúltban elhunyt építész, TRISTAN FOURTINE alapított néhány évvel ezelőtt. A Musée Guimet-t Émile Guimet nagyiparosnak, a Musée Cognacq-Jay-t a Samaritaine nagyáruházat alapító házaspárnak, a Musée de Nissim de Camondót egy bankárcsaládnak, a Bois de Boulogne-ban hamarosan megnyíló múzeumot Bernard Arnault-nak, az LVMH-csoport tulajdonosának köszönheti Párizs és a világ – vettem sorra gondolataimban Párizs legkülönösebb múzeumait az Avignon felé száguldó TGV-n. Gazdag embernek könnyű múzeumot alapítania, hallottam fülemben csengeni képzeletbeli beszélgetőtársam szavait, ami ellen nehéz lenne érvet felhozni, de közben azon gondolkodtam, hogy vajon Magyarországon mikor lesznek újra olyan művelt milliárdos üzletemberek, nagyiparosok, bankárok, akik

ROTRAUT: Gipsy Red, 2011, festett alumínium, 172×119×22 cm; PÁN MÁRTA: Double Porte, 2006, rozsdamentes acél, 220×50×230 cm (2) © Fotó: Cserba Júlia

fontosnak tartják a képzőművészetet és áldozni is hajlandók érte. Elmélkedést befejezni, választ későbbre hagyni, leszállni, átszállni.

Avignontól még harminc kilométert kell vonatozni L'Isle sur La Sorgue-ig. A folyókkal, csatornákkal hálózott, lebilincselően szép kisváros szülötte és lakója volt a költő René Char, aki gyakran fogadta vidéki otthonában barátait, köztük Paul Éluard-t, Man Rayt, Georges Bataille-t, Albert Camus-t, Nicolas de Staëlt, Georges Braque-ot, Vieira da Silvát, Szenes Árpádot, Yvonne és Christian Zervos-t, Tristan Tzarát. Itt jártuk láthatatlan, de érezhető nyomot hagyott, „benne van a levegőben”.

A városka különös atmoszférájához hozzájárul az is, hogy lakóinak jelentős része olyan foglalkozást űz, amely a régiség- és műtárgykereskedelemhez kapcsolódik, mivel a több mint négy évtized óta rendszeresen megrendezett nemzetközi régiségvásár mellett számtalan, látogatók ezreit vonzó antiküzlet működik itt.

A kortárs szobrászatnak szentelt Villa Datris megnyitásával a kisváros újabb vonzerővel gazdagodott. Első kiállításuk 2011-ben (a magyar Bojti András üvegszobrász részvételével) a

szobrászatban felhasznált anyagok sokféleségét tárta a közönség elé, a következő témája a *Mozgás és fény* (Mouvement et lumière) volt, ezúttal pedig, *Sculptrices* címmel, a nőszobrászok alkotásaiból mutatnak be igen színvonalas és sokrétű válogatást. Elszánt feministák valószínűleg rossz néven veszik, ha bevallom meglepetésemet annak láttán, hogy az egykor szinte kizárólag férfiak számára fenntartott műfajban mennyi jó női művész (és nem művésznő!) keze alól került ki figyelemreméltó alkotás.

A tárlaton több mint hatvan művész kilencven munkája szerepel. Közülük hús a dús növényzetű, egzotikus kertben és az azt szegélyező folyóban kapott jó érzékkel kiválasztott helyet. Az épület előtti, látogatókat fogadó előkertbe három szobor került. ROTRAUT vörösre festett alumínium szobra, a *Gipsy Red* derűje, könnyedsége semmit sem árul el alkotójának tragikus sorsáról. Pedig a Nouveaux Réalisme mozgalomhoz közelálló Rotraut, Yves Klein felesége még csak huszonhárom éves volt, amikor gyerekeit már özvegyen hozta világra. Feltehetően éppen a tragédia átélése tanította meg becsülni, élvezni a hétköznapi apró örömeit, a szépet, a vidámat. PÁN MÁRTA két, egymás mögött álló, konkáv-konvex kapuja, a *Double Porte* (2006), négyzetkeretbe foglalt, a semmit és a mindent körülölelő, körformájú nyílásaival gondolatébresztő és egyszerűségében méltóságteljes, épp olyan, mint amilyen alkotója maga is volt. A mű abból a sorozatból való, amely a művészt élete utolsó éveiben leginkább foglalkoztatta. Pán Márta kapujának légiessége még jobban kiemeli a vele szemben álló másik kapu, PARVINE CURIE *La Porte du regard*-jának robusztusságát.

CIRIS-VELL
Blue Zig Zag, 2012, acél 160x36x110 cm © Fotó: Cserba Júlia

A fekete bronza öntött alkotás tulajdonképpen egy absztrakt tömbszobor, amelynek áttörése kitekintést enged a világra.

A kiállítás egy jellegzetes 19. századi provençe-i polgári házban, magában a Villa Datriis-ban folytatódik. A legkorábbi szobrok, CAMILLE CLAUDEL egymással ölelkező, eredetileg ruhátlan, majd a botrány elkerülésére fátyollal borított szerelmespárja, a *La Valse* a 20. század első negyedéből, és GERMAINE RICHIER mozduló férfi alakot ábrázoló *Le Coureur*-je 1955-ből arra hivatottak emlékeztetni, hogy a nők számára szobrászatuk elismertetésének nagyon hosszú ideig egyetlen lehetősége a *férfiasan* klasszikus megformálás volt. Tulajdonképpen csak a huszadik század második felére érlelődött meg az az álláspont, amely többekévé elfogadta, hogy a női művész is lehet teljes értékű képviselője a szürrealizmusnak, az absztraktnak, a pop art-nak, Land Art-nak, egyszóval bármely irányzatnak. A tárlat szinte teljességében képet ad arról, hogy valamennyi stílusnak, mozgalomnak, tendenciának voltak és vannak kiváló női képviselői. Ugyanott, ahol a már említett két szobor áll, a terem hátsó terét egy újabb „kapu”, CIRIS-VELL *Porte 10-e* (2013) foglalja el. Kapu-sorozatának tizedik darabját, a fából készült, négyzet alakú alkotást középen az univerzumot és a világosságot szimbolizáló kobaltkék fényoszlop osztja ketté. A bejárattól nézve a két szobor közrefogja a harmadikat, és azt a benyomást kelti, mintha a műveken keresztül Camille és Germaine közrefognák az utódot, Cirilt, aki szinte már teljes mértékben élhet mindazokkal a lehetőségekkel, amelyekért az előző generációk női művészei megszenvedtek, megharcoltak.

„A világot akartam, és a világ a férfiaké volt.” – idézi NIKI DE SAINT-PHALLE szavait Catherine Gonnard és Elisabeth Lebovici női művészekről szóló könyve.¹ Az új realizmus mozgalom műzsájának, egyúttal egyik legmarkánsabb alakjának *Blue Goddess Thoëris Hippolamp* (1990) című, zöldszemű, tarkapöttyös, színes villanykörtekkel kirakott szobra a terhes nők és a szülés felett őrködő, nagymellű, nagyhasú, vizilófejű, kígyófarkú egyiptomi istennő jellegzetesen Saint-Phalle-i interpretációja. Ahogy Niki de Saint-Phalle, úgy LOUISE BOURGEOIS munkásságát is a szexualitással való szerencsétlen gyermekkori találkozás határozta meg. Gyakrabban látható alkotásai helyett, Danièle Kapel-Marcovici kívánságára egy kevésbé ismert, ugyanakkor a tárlat koncepciójába kiválóan belesimuló művét, a *Femme*-ot (2005) kérték kölcsön a Collection Easton Foundation-tól, amely – nem kis nehézségeket támasztva – csak az utolsó pillanatban teljesítette a kérést. A hasánál fogva felfüggesztett terhes női figurának leginkább az instabilitása, védtelensége fogja meg a nézőt. Bourgeois neve elválaszthatatlanul összeforrt óriás pókjával, és ha ezek közül itt egyik sem szerepel, a Berlinben dolgozó japán CHIYARU SHIOTÁRA gyakorolt hatásában mindenképpen jelen van. 1996-ban elkezdett sorozatában, amelyből legutóbb az *Art Paris*-n láthatunk néhány darabot, Shiota különféle felfüggesztett, lebegő tárgyat, cipőt, hangszert, babaruhát, ezúttal egy földgömböt szó körbe pókhálószerűen, épp olyan egymást keresztező, egymásba kapaszkodó, szétbomló, összekuszálódó szálakkal, ahogyan emberi kapcsolataink, érzelmi viszonyaink alakulnak.

Az egyenjogúság tudatának megerősödését jelzi, hogy a mai női képzőművészek többsége már nem érzi a bizonyítás szükségességét, ezért nemcsak női témákhoz, de női eszközökhöz és anyagokhoz, textilhez, gyöngyöz, csipkéhez sem fél nyúlni. Közéjük tartozik a német ANNETTE STREYL két, kötött gyapjú felhőkarcolójával, az *At & T New York*-kal (1998) és a különböző anyagokat előszeretettel társító francia GABRIELLE WAMBAUGH kerámia, kauszuk, aranylemez és textil felhasználásával készített *Abracadabrájával* (2012). De a szintén francia ALICE PILASTER zenedoboz, a *Dentelle sonore* (2009), amelynek lyukkártyáját csipkeszalag szolgáltatja, vagy a portugál JOANA VASCONCELOS színes pamutból horgolt szobra, az *Acapulco* (2012) is feminin anyagokból készült, távolról sem feminin mű. Vasconcelos elmondhatja magáról, hogy az első olyan kortárs női művész, akinek a versailles-i kastélyban volt (kisebb botrányal fűszerezett) kiállítása. Lábosokból és fedőkől összeállított munkájáért nem kapott egy rossz szót sem, de az a kívánsága, hogy a 2005-ös *Velencei Biennálén* sikert aratott, higiéniai tamponokból 18. századi stílusban készített csillárját, a *La Fiancée*-t a Tükörterem egyik

1 Catherine Gonnard-Elisabeth Lebovici: *Femmes artistes artistes femmes, Paris de 1880 à nos jours*, Editions Hazan, Paris, 2007

CHIHARU SHIOTA
State of Being 2012, fém, földgömb, fekete gyapjúfonal
© Fotó: Cserba Júlia

kristálycsillárjának helyére akasszák fel, ez már túllépte a kastély kezelőinek tűrőképességét.

Az *elkötelezettek* közül a politikai hatalom, a fogyasztói társadalom, a jövedelmesség által diktált gazdasági szempontok és a környezetvédelem között fenálló ellenérdekeltséggel foglalkozó GLORIA FRIEDMANN több munkájában is olyan anyagok felhasználásával teremti újra a természetet, amelyek a lehető legkevésbé hasonlítanak az élővilágban megtalálható elemekhez. Ennek szellemében született a zöld locsolótömlőből készített *Hautes Herbes agitées par le vent* (1983) is. Az egyiptomi születésű, New Yorkban élő GHADA AMER acélszobra, a *The Blue Bra Girls* (2012) a kairói Tahrir téren 2011-ben lezajlott tüntetésekre, a nőknek az akkori, diktatura elleni megmozdulásokban játszott fontos szerepére és megaláztatásukra emlékeztet. A cím arra a világot bejárt videófelvételre utal, amelynek szereplője, a megtámadott és megszegyenített aktivista nő, letépett ruhájával, kék melltartós alakjával, azóta szimbólummá vált. Az iráni nőkről látott riport nyomán született BÉATRICE ARTHUS BERTRAND cédrusfából faragott, női alakokat stilizáló, ötoszlopos fekete szobra, a *Les Burkas* (2011), amely a tetőtől talpig fekete burkába bújtatott nők helyzetére hívja fel a figyelmet.

Ha mindazok a művek, amelyekről szó esett az eddigiekben, még mindig nem győznék meg az olvasót a nők szerepének jelentőségéről a szobrászatban, megemlítjük, hogy szerepel a kiállításon szürrealista alkotás *Meret Oppenheimtől*, nonfiguratív szobor többek között BEVERLY PEPPERTŐL, ALICIA PENALBÁTÓL, LOUISE NEVELSONTÓL, geometrikus konstrukció GENEVIÈVE CLAISSE-TŐL, ANIA BORZOBOHATY-TŐL, SARAH OPPENHEIMERTŐL, két hatvanas években készült alkotás az olasz op-art egyik legjelentősebb képviselőjétől, MARINA APOLLONIÓTÓL, mobilszobor MARTHA BOTÓTÓL, MARGARET MICHELTŐL, és még folytathatnánk a felsorolást – de egy nő mindig őrizze meg szerénységét...

SOPHIE LAVAUX
Emergence, 5 darabos installáció, 2013, porcelán © Fotó: Cserba Júlia

